

Metodika

Blok 7

Komunismus a demokracie v Československu

LEKCE

33

Život za tzv. normalizace

CÍLOVÁ SKUPINA

ZŠ / 14–15 let

ČASOVÁ DOTACE

45 minut

MEZIPŘEDMĚTOVÉ
VZTAHY

Občanská výchova /
Český jazyk /
Osobnostní a sociální
výchova / Etická výchova

KLÍČOVÁ SLOVA

normalizace /
státní svátek / den
pracovního klidu /
oslava / 1. 5. / 9. 5.

Anotace lekce

Lekce se zabývá oficiální festivitou v době tzv. normalizace. Ve cvičení HistoryLabu (HL) žáci popisují a interpretují výzdobu budov v den oslav státního svátku 9. května (Den osvobození Československa Sovětskou armádou). Na práci s HL navazují a doplňují dvě vzpomínky pamětníků oslav 1. května (Svátek práce) v 70. a 80. letech 20. století, které popisují účastníky a průběh oslavy.

Badatelská otázka

Jak oslavovali?

Vzdělávací cíle

Obsah

- Žáci popisují fotografii dokumentující výzdobu budovy a účastníky oslav 9. 5. 1980 a interpretují ji – uvědomují si rysy režimní propagandy za normalizace.
- Žáci interpretují dvě vzpomínky na oslavu 1. května a blíže se seznamují s průběhem oslavy a jejími protagonisty z řad běžných občanů. Získávají konkrétní představu o průběhu režimních oslav.

Historické myšlení: Dobové perspektivy

- Žáci si uvědomují prvky propagandy režimu v tehdejší době a to, jak se dotýkala každodenního života občana státu.
- Žáci dokážou zformulovat, proč se občané těchto oslav zúčastňovali.

Badatelské dovednosti

- Popisujeme zdroje.
- Sestavujeme podloženou odpověď.

Vazba lekce na RVP ZV (2021)

D-9-7-05 / zhodnotí postavení Československa v evropských souvislostech a jeho vnitřní sociální, politické, hospodářské a kulturní prostředí

Základní zdroje

Zdroj 1

HistoryLab: Jak oslavovali státní svátek?

název

<https://cviceni-test.historylab.now.sh/dev/jak-oslavovali-statni-svatek/#slide-form>

link

komentář

Cvičení otvírá téma normalizační oficiální festivity jako dokladu podpory režimu obyvateli. Základem je popis a interpretace dobové fotografie z roku 1980. Na fotografii je možné rozpoznat, jak ideologie vstupovala do festivity a jak se snažila ovlivňovat její základní podobu a obyvatele.

Zdroj 2

Vzpomínka pamětnice na oslavu Svátku práce na konci 70. let a v 80. letech 20. století z perspektivy mladšího dospělého věku

název

Oba zdroje jsou úryvky z výstupů projektu Dějepis v 21. století Ústavu pro studium totalitních režimů v letech 2010–2014. Rozhovory byly pořizeny žáky čtyřletého gymnázia ve středních Čechách v roce 2012 a jsou anonymizovány na přání respondentů.

Zdroj 3

Vzpomínka pamětnice na oslavu Svátku práce v 70. letech 20. století z perspektivy dítěte školního věku

název

komentář ke zdrojům 2 a 3

Rozšiřující zdroje

(zadávejte dle uvážení)

Rozšiřující zdroj 1

Další vzpomínky pamětníků

název

komentář

Pro analýzu lze použít i tyto parafráze vzpomínek (vzpomínky jsou parafrázovány z důvodu nesouhlasu pamětníka se zveřejněním – pracují s popisy oslav, které jsou součástí výstupů z projektu, ale jsou upraveny pro potřebu práce s tématem a složeny z několika různých krátkých zmínek v jeden souvislejší text, věk pamětníka byl zprůměrován, obě popisují 70. léta 20. století).

„Pracoval jsem v Kladně na Poldovce. To byla tenkrát velká fabrika a na Prvního máje muselo jít hodně lidí. Mě ty průvody nebraly, a protože fabrika jela svátek nesvátek, tak jsem si schválně bral dobrovolně šichtu, abych tam nemusel jít a hodiny čumět v průvodu. Nejít nešlo, to by byl malér.“

muž z Kladenska, 59 let, rozhovory z 15. 4. a 12. 5. 2012

„Byla jsem učitelka ve školce a měla jsem dvě malé děti. Ten První máj byl pro mě hrozný den. Musela jsem vypravit děti ke škole, běžet do školky, tam před školkou seřadit děti a jít s nimi v průvodu, aby se mi nikdo neztratil. Tak jsme jim dali vždycky švihadla, kterých se držely před sebou, a tak šly v řadě. No a jak jsme došli na náměstí, tak jak chodili lidi z podniků, brali si rodiče ty děti k sobě a my jsme pořád museli hlídat, kdo nám tam ještě zbyl. Někteří rodiče ale pracovali jinde a museli na průvod tam, tak to jsme čekali, dokud si děti nevyzvednou. No a já myslela na to, jestli ty moje už jsou doma a jestli to stihnou, abych jim udělala oběd.“

žena z Rakovnícka, rozhovory z 28. 4. a 3. 5. 2012

Rozšiřující zdroj 2

Svátek 28. října v letech 1945–1988

název

link

<https://edu.ceskatelevize.cz/video/6599-svatek-28-rijna-v-letech-1945-az-1988?vsrc=tema&vsrclid=moderni-doba-ceske-dejiny>

Možnosti oživení lekce

- Žáci mohou navrhnout hesla na transparenty či výzdobu alegorického vozu (v závěru fáze 3).
- Vybrat si jednu skupinu účastníků z průvodu (např. žáci 2. stupně ZŠ, političtí představitelé, členové sportovního oddílu, krojované ženy, vojáci, příslušníci VB, dobrovolní hasiči, oficiální host z KÚ, sovětský styčný důstojník...) a připravit živé obrazy, které dokumentují jejich vztah k oslavě (delší aktivita, hodila by se ke dvouhodinovce).
- Každý žák se může vžít do jedné postavy účastníka průvodu, vytvořit ze svého těla jeho sochu a zveřejnit, co si myslí, když stojí na tribuně nebo prochází pod ní (rychlá aktivita, zabere cca 5 minut času, může zahájit reflexi a učitel poté shrne; v sochy se mohou proměnit všichni najednou v kruhu kolem lavic, aby na sebe viděli a po řadě mohou říci vnitřní minimonolog).
- V závěrečné fázi lze pustit žákům reportáž o oslavách Svátku práce v roce 1989 (cca 3 min) <https://edu.ceskatelevize.cz/video/6711=-prvni-maj1989-?vsrc=tema&vsrclid=moderni-doba-ceske-dejiny>

Návrh postupu

Fáze

Popis

Učitel

Žák

Komentáře

Fáze 1 10 minut

Žáci společně s učitelem zkoumají a popisují fotografii v HL.

- S fotografií pracuje s celou třídou, vede žáky nejdříve k pozorování a pak k popisu fotografie a jejich návrhy zaznamenává do fotografie.

- Každý dle sebe reaguje na učitele a návrhy spolužáků. Postupuje podle pokynů učitele.

- Učitel má připraven modus „s celou třídou“.

Fáze 2 10 minut

Žáci odpovídají do pracovního listu (PL) na otázky z HL cvičení.

- Poskytuje ve třídě případnou pomoc žákům.

- Každý sám odpovídá do pracovního listu.

- Po dobu práce žáků nechává popsanou fotografii viditelnou. Pro lepší práci žáků může fotografii pro každého (nebo pro dvojici) vytisknout. Má-li dobrý přístup ke kopírce, je možné vytisknout printscreen obrazovky s popisy fotografie z předchozí fáze a rovnou rozdat.

Fáze 3 15–20 minut

práce žáků se zdroji 2 a 3

- Instruuje žáky, aby si přečetli obě vzpomínky a zaměřili se na účastníky oslav a jejich průběh. Posléze poskytuje pomoc ve třídě.

- Každý pracuje sám – čte a posléze sestavuje bodový průběh oslavy a doplňuje další účastníky do tabulky ze cvičení v HL.

- Učitel sleduje čas a včas upozorní žáky na blízký se konec práce.

Fáze 4 5–10 minut

společné shrnutí odpovědi na badatelskou otázku

- Vede žáky k přehledu výsledků jejich práce a odpovědi na badatelskou otázku. Uděluje slovo při reflexi.
- Na závěr shrne, jak žáci většinově zodpověděli badatelskou otázku a upozorní na zajímavé odpovědi žáků.

- Porovnávají své odpovědi s tím, co objevili spolužáci, reagují v reflexi tématu na spolužáky a učitele. Odpovídají ústně na badatelskou otázku – vycházejí ze svých odpovědí v PL.

- Pokud jsou žáci rychlejší ve 3. fázi, zbude čas i na uvědomění si, které rysy režimní oslavy jsou společné u obou oslav (masivní účast všech skupin obyvatel, výzdoba, transparenty a hesla, kroje, uniformy, dresy apod.)

Kritéria hodnocení

Kritéria hodnocení odpovědí na dílčí otázky: Kdo se účastnil oslavy státního svátku? Co bylo podle vás smyslem oslavy a proč se jí lidé účastnili? a bodový scénář průběhu oslavy

Základní úroveň

Charakteristika odpovědi na badatelskou otázku

Žák uvede alespoň 3 skupiny účastníků oslavy.

Stručně pojmenuje smysl oslavy a důvod účasti obyvatel.

Stručně popíše v bodech program průvodu.

Příklady odpovědi

Řečníci na tribuně, sportovci z oddílů, zaměstnanci továren.

Smyslem bylo ukázat moc režimu a jeho vliv, důvodem k účasti byla povinnost.

Všichni se sešli, šli na náměstí a tam poslouchali projevy.

Střední úroveň

Charakteristika odpovědi na badatelskou otázku

Žák vyjmenuje více než 3 skupiny účastníků.

Rozvede více smysl oslavy a důvod účasti nevidí jednoznačně stejný pro všechny.

Program průvodu je složitěji popsán, ale bez komentářů.

Příklad odpovědi

Oslavy se zúčastnili žáci škol, řečníci z KSČ, další oficiální hosté, vojáci, sportovci a další lidé. V průvodu jely i ozdobené vozy nebo vojenská technika. Smyslem bylo ukázat vliv KSČ a SSSR na život lidí a její moc. Někteří do průvodu museli jít povinně, ale někteří tomu všemu asi věřili a byl to pro ně slavnostní den. Řečníci tam byli v práci.

Např: 1. sraz na seřadišti, 2. průvod jde městem 3. lidé se řadí po příchodu na náměstí, 4. projevy, 5. hymna, 6. odchod domů.

Pokročilá úroveň

Charakteristika odpovědi na badatelskou otázku

Žák popíše více skupin účastníků a svou odpověď více rozvede. Z odpovědi jednoznačně vyplývá smysl oslavy a různé důvody účasti na oslavě u různých skupin. V odpovědi se odkazuje na zdroje.

Program průvodu je podrobný s komentáři a odkazy na zdroje.

Příklady odpovědi

Průvodu se účastnili pracující lidé, vojáci, různé místní zájmové skupiny lidí, žáci škol a oficiální hosté a političtí pracovníci – členové KSČ, pionýři, svazáci. Na fotografii je vidět krojované pionýry, oficiální hosty, o vojácích se píše ve vzpomínkových textech.

Smyslem oslavy bylo ukázat, že KSČ má moc pevně v rukou, že úzce spolupracuje se SSSR. Proto tam byly transparenty a hesla, rudé vlajky a portréty vůdčích osobností. Všechno mělo vypadat slavnostně, asi tyto oslavy měly nahradit i některé dřívější oslavy, kdy lidé chodili v průvodech (dožínky, náboženské poutě apod.). Důvody pro účast byly různé. Obvyční lidé tam podle vzpomínek pamětníků museli povinně, žáci škol také, ale řečníci tam byli vlastně v práci, oficiální hosté reprezentovali svoje organizace.

Průvod zabal podle vzpomínek asi celé dopoledne, ráno se účastníci scházeli na seřadištích, byla provedena kontrola účasti, dostali mávátko a transparenty a přidali se k průvodu, před tribunou volali hesla (podle vzpomínek). Pak všichni poslouchali na náměstích před radnicí projevy a po nich byla oslava ukončena státní hymnou a Internacionálou (zdroj 3) a mohli domů.

Doporučená literatura

Zákon 93/1951 Sb. o státním svátku, o dnech pracovního klidu a o památných a významných dnech:1966–1975: <https://www.aspi.cz/products/lawText/1/26238/1/2?timeslice=22.06.1975>

1975–1988: <https://www.aspi.cz/products/lawText/1/26238/1/2?timeslice=20.09.1988>

ČINÁTL, K. – MERVART, J. – NAJBERT, J. (ed.)
Podoby československé normalizace: dějiny v diskuzi.
Praha, 2017.

KOLÁŘ, P. – PULLMAN, M.
Co byla normalizace? Studie o pozdním socialismu.
Praha, 2017.

Metodika

Blok 7 / Komunismus a demokracie v Československu
Lekce 33

Život za tzv. normalizace

Autorka lekce (metodický a pracovní list):

Iva Vachková

Grafická úprava:

Hedvika Vilinger Člupná

Dílo podléhá licenci **Creative Commons CC BY-SA 4.0**
Uveďte původ-Zachovejte licenci 4.0 Mezinárodní.

Všechny metodiky a pracovní listy jsou
v elektronické podobě ke stažení na webových
stránkách dejepisplus.npi.cz.

Rok vydání 2022

Národní pedagogický institut České republiky
www.npi.cz

npi | Národní pedagogický institut
České republiky